

УДК 338.912.1:655

П.П. Лазановський

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПРОЦЕСУ ОНОВЛЕННЯ ТЕХНІКИ

Економічна література з проблем оновлення виробничого апарату доволі обширна. Однак, на думку автора, ряд понять, які всебічно характеризують зміст процесу оновлення техніки, нерідко тлумачиться неправильно. Встановлення ж єдиної термінології і системи понять—одна з неодмінних передумов дослідження цієї проблеми.

Зміст оновлення техніки виражається методами, напрямками і формами його проведення. Слід відзначити, що одне і те ж з даних понять у різних джерелах трактується неоднаково, що свідчить про відсутність ґрунтового дослідження процесу оновлення техніки.

Автори, які вивчали дану проблему, вважають, що оновлення техніки—це періодично повторювана стадія її відтворення, об'єктивно необхідне економічне явище, яке веде до зміни всіх елементів виробництва, сприяє підвищенню його технічного рівня і в результаті соціально-економічної ефективності суспільного виробництва.

Однак, хоч і існує єдина точка зору у визначенні найважливіших характеристик процесу оновлення, проте немає єдиного підходу до їх розуміння. З публікацій про суть процесу оновлення можна виділити дві позиції. Перша полягає у звуженні змісту оновлення техніки і ототожненні його із заміною спрацьованих її екземплярів новими. Друга, якій властиве розширене трактування, зводиться до відтворення основних фондів в цілому. Обидві точки зору мають недоліки: не охоплюють конкретних форм, видів, напрямків оновлення техніки тощо. Це призвело до того, що такі поняття, як «оновлення», «відтворення», «заміщення», «поновлення», нерідко вживаються в однаковому значенні. Насправді ж кожне з них має свій певний зміст, окреслюється колом тих завдань, що вирішуються при цьому, і їх слід розглядати як самостійний етап (стадію) в загальному процесі відтворення техніки. Взаємозв'язок цих етапів має лінійний характер (див. схему).

З урахуванням завдань, які можуть ставитися на кожному з етапів оновлення техніки, їх зміст може бути визначений таким чином:

відтворення — це циклічно повторюваний процес, результатом якого є створення нової активної частини основних виробничих фондів, а також удосконалення діючої через оновлення;

оновлення — один з етапів процесу відтворення техніки, на якому формується оптимальна структура машинного парку шляхом заміни, введення та вибуття окремих його екземплярів, а також удосконалюється його технічний рівень через модернізацію і ремонт;

заміщення — це стадія процесу оновлення, на якій ліквідується фізичне і моральне спрацювання техніки шляхом заміни (цілком), а також капітального ремонту та модернізації (частково);

поновлення — це стадія процесу оновлення, на якій утрачені при експлуатації технічні характеристики устаткування відновлюються до рівня попередніх шляхом капітального ремонту або доводяться до значень, властивих аналогічним новим його моделям, модернізацією, що також ліквідує фізичне і моральне спрацювання.

Отже, зміст процесу оновлення техніки доцільно визначати як періодично повторювану стадію її відтворення, на якій формується оптимальна вікова і технологічна структура діючого машинного парку та поліпшуються його технічні характеристики з метою забезпечення рівня використання і на цій основі підвищення соціально-економічної ефективності виробництва.

Оновлення техніки має ряд форм. Якщо розглядати оновлення техніки окремо взятого підприємства, то воно має форму реконструкції, технічного переозброєння, розширення. А з точки зору оновлення техніки галузі чи народного господарства в цілому — до даних форм слід віднести і нове будівництво. В економічній літературі нерідко реконструкція, технічне переозброєння, нове будівництво визначаються як методи оновлення, з чим не можна погодитись, оскільки в кожному з цих понять виражається результат дії методів (способів), за допомогою яких і створюється певна форма (наприклад, заміною, введенням чи вибуттям техніки тощо). Кожна форма досягається використанням характерних для неї методів.

Справедливим є поділ усіх форм, як і методів, оновлення техніки на активні (інтенсивні) та пасивні (екстенсивні), який наводиться в літературних джерелах.

Як видно з публікацій, не менш спірним є питання щодо методів оновлення устаткування. Єдності думок досягнуто тут лише стосовно заміни — найбільш суттєвого методу за своїми результатами. Порізнному тлумачаться такі методи, як модернізація, капітальний ремонт, агрегування тощо. Встановити істину з даного питання можна, на наш погляд, визначившись, чи має вплив (прямий чи непрямий, додатний чи від'ємний) той або інший метод (спосіб) на вікову і технологічну структуру, технічний рівень машинного парку як основні цілі, що повинні досягатись у процесі його оновлення і які визначають його зміст. Беручи до уваги такий критерій і розглядаючи метод як свого роду інструмент для вирішення завдань оновлення техніки, до них, на нашу думку, слід віднести заміну, введення нових екземплярів, ліквідацію (демонтаж) без заміни, модернізацію та капітальний ремонт. Агрегування доцільно розглядати не як самостійний метод, а як один з видів модернізації машинного парку.

Кожний з названих методів оновлення техніки має свої переваги і недоліки, умови застосування і, безперечно, може бути об'єктом окремого дослідження.

Заслугує на увагу і розгляд завдань, які повинні вирішуватись при використанні різноманітних форм, методів і напрямків оновлення технічної бази підприємств. Адже вони окремими авторами розглядаються також у різних аспектах. Проте виконати це в межах даної роботи неможливо.

Таким чином, лише дійсно правильне розуміння змісту процесу оновлення техніки зможе забезпечити його глибокий аналіз на кожному поліграфічному підприємстві з метою вишукування резервів подальшого удосконалення з використанням відповідних методів, форм і напрямів їх реалізації.

1. Акбердин Р.З. Экономика обновления парка оборудования в машиностроении. М.,1987. 2. Александров Г.А., Павлов А.С. Обновление основных производственных фондов (интенсификация, эффективность, стимулы). М.,1984. 3. Баранов Д.А. Сроки амортизации и обновления основных производственных фондов. М., 1977. 4. Добрусин А.М., Ефимова Е.Г. Техника и труд: вчера, сегодня, завтра. М., 1988. 5. Колегаев Р.Н., Орлов П.А., Шелепко В.И. Управление обновлением машинного парка. К.,1981. 6. Спириин В.Ф. Обновление техники в машиностроении. К.,1985.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.96